SELİM İLERİ

Calvino olsanız bile...

Sevgi Soysal, Bilge Karasu gibi yazınsal beğenilerine çok kapılıp gittiğim dostlarıma rağmen Italo Calvino'ya pek ısınamamıştım... Şimdilerde 'Seçme Mektuplar / 1945-1985'i dikkatle okuyorum.

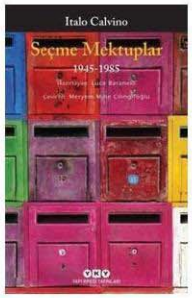

Italo Calvino'dan ilk kim söz açmıştı? Puslu bir Ankara sabahında, koltukları mavi kadife bir pastanede otururken Sevgi Soysal mı? Öyleyse yıllar-yıllar öncesi. 'Yürümek' belki yayımlanmış. Sevgi, bu yazarın İtalyan edebiyatındaki özgün yerini anlatıyor....

Bilge Karasu'nun da Calvino'dan söz açtığını hatırlıyorum. Galiba yine Ankara'da, galiba Enis Batur'larda. Sonra 'Ağaca Tüneyen Baron', 'Görünmez Kentler'; Sevgi, Bilge gibi yazınsal beğenilerine çok kapılıp gittiğim dostlarıma rağmen Calvino'ya pek ısınamamıştım...

Italo Calvino bütün dünyada sevilen bir yazar. Yazınsal değerinden 'kuşkulanmaya' benim ne haddim! Şimdilerde 'Seçme Mektuplar / 1945-1985'i (Yapı Kredi Yayınları) dikkatle okuyorum. Mektuplar seçkisini Luca Baranelli hazırlamış, Meryem Mine Çilingiroğlu dilimize özenle çevirmiş. Edebiyatseverlerin çok yararlanacağı, tartışma imkânları bulacağı bir seçki.

Calvino 1949'da Cesare Pavese'ye yazmış. '"Yalnız Kadınlar Arasında', beğenmediğime derhal kanaat getirdiğim bir roman" diyor. Önce bu ilk cümleye şaşırdım; 'Yalnız Kadınlar Arasında' benim çok sevdiğim bir roman; Rekin Teksoy'un çevirisinden (Can Yayınları) okumuştum.

Pavese'ye yıldırımlar yağdırıyor Italo Calvino. Gerçi övüyor mu yeriyor mu, o da pek belli değil. Ne var ki inandırıcı bulmuyor romanı, romanın dünyasını, hele kişilerini. Başkişi için bir gözlemi var, alıntılıyorum:

"En çok altüst edici olan şey de, o tüylü at-kadın; sesi sanki mağaradan geliyor, birinci tekil kişi üzerinden konuşuyor ve 'işte gerçek bir kadın böyle olmalı' diyenin başına peruk takmış, sahte göğüsler edinmiş, sen olduğun ta en başından belli".

Ben-anlatıcı, yani Clelia'nın ta kendisi. Torino'ya karlı bir kış günü gelen bezgin, hayli yalnız Clelia'da Pavese'yi hiç aramamış, Clelia'nın Pavese'nin kendisi olabileceği aklımın ucundan bile geçmemişti. (Olsa ne çıkar?!) Sonuçta 'sıradan' bir okurum, roman kişilerinde romancıyı 'avlamak' bana göre değil.

Ama **Calvino şeytanımı dürttü. 'Yalnız Kadınlar Arasında'yı bir kez daha, bu kez Clelia'nın Pavese olabileceği perspektifiyle okumayı seçtim. Daha ilk bölümde, Clelia'nın tanık olduğu, Rosetta'nın intihar girişimi şimdi bambaşka anlamlar taşıyordu benim için.**

Pavese, 'Yalnız Kadınlar Arasında'ya verilen ödülden hemen sonra, Torino'da bir otel odasında canına kıyar. Bu cana kıyışa artık bambaşka yaklaşıyordum; Calvino egemenlik kurmuştu çoktan.

Calvino olsanız bile, o çapta, o emekte, demek 'dedektif okurluk'tan vazgeçemiyorsunuz. Clelia'nın Cesare Pavese kökenli olduğunu düşünebiliyor ve bunu açık açık söyleyebiliyorsunuz. Öte yandan hangi romanda, hangi yazar, kendinden büsbütün bağımsız kalabilir ki?

'Yalnız Kadınlar Arasında'yı yine çok severek okuyorum; diyebilirim ki, yalnılığı karşısında, sessiz acısı karşısında içim sızlayarak. Bütün bir umutsuzlukta her şeye karşın çıkış yolları arayan Pavese'yi iyi kötü, kendimce alımlayabiliyorum...

Ama Pavese'ye o tuhaf mektubu yazan Calvino'nun hakkını da yemek istemem. 1995'te Michelangelo Antonioni'ye yazılmış mektubu var; çağımızın en usta -bence- yönetmenlerinden Antonioni 'Yalnız Kadınlar Arasında'yı sinemaya uyarlamış; Calvino yönetmeni içtenlikle kutluyor:

"Sonuç olarak film, Pavese'ye yönelik aslen doğru bir yorum getirmiş. Bu nedenle size minnettarız. Sizi içtenlikle selamlarım." Eski mektuptan duyulmuş vicdan azabı mı? Belki, kim bilir...

Şeytanın Pavese/Clelia özdeşliğini ikide birde kurcalatsa da, inceliklerle örülü 'Yalnız Kadınlar Arasında'yı bir 'roman' olarak okumayı sürdüreceğim. Okumadınızsa özellikle salık veririm.